

DIN ISTORICUL MUZEISTICII IEȘENE

I. GRIGORIU

Actualele muzee cu profil istoric, etnografic și de artă din capitala Moldovei sînt instituții cu pondere și prestigiu în acțiunea de conservare și valorificare a tradiției naționale. Servind la formarea unei concepții cuprinzătoare și documentate asupra trecutului nostru și bucurîndu-se de un larg interes din partea publicului, aceste instituții sînt rodul unor minuțioase și îndelungi tatonări, a unei însuflețite munci desfășurate pe acest tărîm de numeroși cărturari și patrioți ieșeni.

Fosta cetate de scaun a Moldovei a oferit un bogat material de interes muzeal; diferitele ctitorii domnești, administrative și de cult, vestigiile răspîndite pretutindeni, materialele provenite de la importante cetăți geto-dacice din împrejurimi formau o bază materială îndestulătoare pentru a stimula inițiativele și a justifica interesul pentru fondarea unui lăcaș de conservare și studiu a istoriei naționale.

Preocupări sporadice în această direcție întîlnim încă din secolul al XVII-lea. Astfel, poate fi adusă în discuție semnalarea pe care o face Miron Costin în *De neamul moldovenilor din ce țară au ieșit strămoșii lor*, privitoare la o inscripție latină de la cetatea Gherghina¹. Inscripția aceasta a suscitât, apoi, și interesul lui N. Costin² și Dimitrie Cantemir³. În Țara Românească, stolnicul Constantin Cantacuzino găsea necesar să-și susțină afirmația cu privire la vechimea și latinitatea poporului român, aducînd în discuție și date cuprinse într-o inscripție de pe vremea lui Traian⁴. Poate că mu-i lipsită de interes observația că acești cărturari s-au format în centre culturale de mare prestigiu european, în care aerul înviorător al Renașterii, cu respectul pentru vestigiile trecutului, era de multă vreme statornicit.

Conștiința valorii vechilor documente s-a manifestat, cu trecerea timpului, continuu și intens, putînd fi identificată în acțiuni legate de organizarea unor expoziții, în special de carte rară. În acest scop se apela la contribuția benevolă a publicului, cale pe care s-au expus și grupaje de embleme, steme, ornamente etc. Între primele atestări sînt de amintit unele fonduri bibliotecare, de pe lîngă curțile domnilor și dregătorilor cu dragoste de carte, precum ale Mavrocordaților, ale lui Enache Kogălniceanu sau Toma Carra.

O formă sistematică vor căpăta asemenea preocupări în secolul al XIX-lea, cînd cultura materială va forma obiectul unei *concepții instituționale*. Motivarea cea mai de seamă a interesului pentru obiectele muzeistice o găsim acum integrată în conștiința patriotică de afirmare și susținere a titlurilor de merit ale poporului nostru, reflectate în trecutul său. Efortul de reliefare a valorilor spirituale ale poporului nostru capătă în epocă dimensiuni nemaicunoscute. Amintim numai avîntul pe care îl cunoaște interesul pentru folclor și faptul că obiectivele de ordin social și național ale școlii istorice românești — în plină dezvoltare — își găseau un auxiliar prețios în orice acțiune de adunare și valorificare a izvoarelor istoriei patriei. A. T. Laurian și N. Bălcescu în „Magazin istoric pentru Dacia”, M. Kogălniceanu în „Arhiva românească”, fixează sarcinile ce revin istoriografiei în opera de culegere a tuturor documentelor care pot furniza date referitoare la istoria românilor.

Informațiile privitoare la prima înjghebare muzeistică din Iași sînt suficient de sigure, ca să permită situarea acestui eveniment la data de 4 februarie 1834, cînd se constituie Muzeul de Istorie Naturală, ce avea să numere printre membrii săi onorifici nume răsunătoare ale științei mondiale, ca acela al învățatului A. Humboldt⁵. În jurul acestui nucleu s-au polarizat în anii următori principalele colecții de documente care depășesc în cîrind cadrul naturalistic, putînd oferi o imagine cu aplicație pur istorică. Sub egida *Muzeului de Istorie Naturală* se fac intervenții pe lîngă oficialități pentru depistarea și aducerea în patrimoniul public a tot ce ar fi putut avea vreo referință la viața culturală și materială din trecutul Moldovei. S-a creat astfel baza pentru o secție *numismatică* și *arheologică*, conținînd la început „fragmente de pietre și marmure, figurine, vase, statuete, inscripții, lămpi, arme, zale, ghiulele, sigilii, juvaeruri, ornamente de bronz, argint” etc.

Depozitele mai importante care au furnizat obiectele amintite sînt cele de la Gherghina (Galați) și Gîdintî (Roman)⁶. La intervenția paharnicului G. Săulescu, în baza unui document oficial adresat către Epitropia învățăturilor publice din Moldova, semnat de pîrcălabul Galaților, Toderici Balș și C. Ventura — posesorul moșiei Firești, pe care se afla cetatea de la Gherghina — obiectele antice scoase la suprafață vor fi transportate la Iași, unde „să se păstreze în muzeul Academiei, ca cele ce interesează nu numai pe daco-romani dară pe

toată lumea istorică" ⁷. Conform documentului oficial către Epitropie, au fost găsite și trimise la Muzeu treizeci monede (argint, bronz, aramă), două statui de bronz reprezentând pe Cupidon și Ceres (de fapt Fortuna n.a.), o coloană mică, fragmente de capitele, trei bucăți de marmură cu inscripție, un altar cu inscripție (aflat acum la Muzeul de istorie a Moldovei), câteva monstre de țigle și cărămizi ⁸.

Printre oamenii de cultură din această perioadă, care în cadrul multiplelor preocupări au avut în vedere și vechile noastre monumente, amintim pe Gheorghe Asachi, „al cărui nume îl găsim în toate începuturile intelectuale și industriale ale Moldovei — campion neobosit al inteligenței în timp de jumătate de secol” ⁹. Spirit multilateral, „atît de pregătît pentru artă și cu atîta simț pentru istorie” ¹⁰, el a sprijinit orice inițiativă privind punerea în valoare a urmelor culturii noastre materiale. Descoperirea cetății romane de la Gherghina (Barboși) ¹¹, care la vremea aceea a întreținut interesul contemporanilor, l-a determinat pe ilustrul cărturar să facă cunoscute publicului, prin paginile revistei „Spicuitorul moldo-român” ¹², aceste însemnate urme, doveditoare a originii latine a poporului nostru, care stîrniseră și interesul cronicarilor moldoveni. Vizitînd în mai multe rînduri, împreună cu Mihai Sturza, mănăstirile din Moldova, Gheorghe Asachi se numără printre cei dintîi cărturari care au pus în evidență valoarea lor arhitecturală și istorică ¹³.

Înscrierea activității muzeistice într-un cerc de idei propagandistice, pe linia afirmării naționale va fi opera generației patruzecioptiste, ale cărei acțiuni se succed pînă în preajma consolidării statului român modern, în timpul lui Al. I. Cuza. Culminînd cu înființarea *Muzeului Național de Antichități* de sub conducerea lui Gr. Tocilescu, asemenea acțiuni intrau în faza sistemului de cercetare, furnizînd substanța unei discipline constituite. Eforturile conjugate ale cercetătorilor din toate provinciile, în special ale celor munteni ca Cezar Bolliac sau A. Odobescu și ale celor moldoveni ca M. Kogălniceanu, T. T. Burada, A. D. Xenopol, N. Iorga ș.a., au fost încununete de apariția unei *școli istorice românești*.

Organizată pe temeiul unor principii și metode sistematice de lucru și bazată pe o concepție solidă și generoasă, școala istorică națională era în măsură să împrumute și ramurilor sale specializate un cadru general de activitate. Profilul avea să fie și de partea muzeografiei, subordonată acum unui scop major și integrată într-un ansamblu de factori culturali.

Impulsionată de acest curent susținut, de punere în valoare a documentelor apte să fortifice conștiința patriotică, se formează o opinie largă în favoarea acestui spirit. Am nota faptul că interesul pentru descoperirea și adunarea valorilor muzeistice s-a susținut și datorită prestigiului de care se bucura în epocă filozofia pozitivistă cu intensă ei audiență pentru acumularea faptelor, a probelor palpabile, prezentă

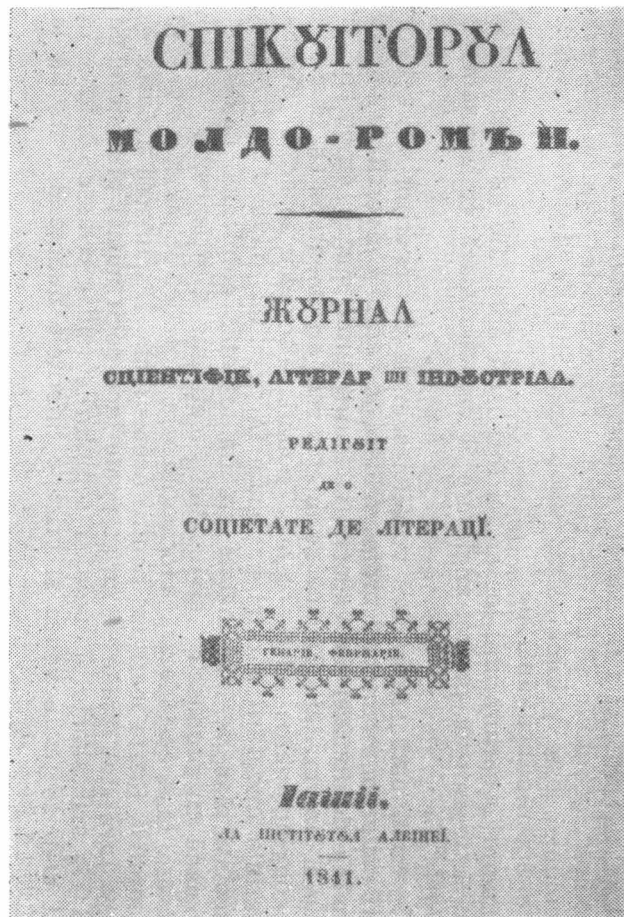
și în cercetarea lingvistică, de pildă, cum e cazul cunoscutei școli neogramatice, care se afirmă tot acum.

La Arhivele Statului din Iași se păstrează câteva documente privind interesul crescut față de urmele trecutului. Primăria orașului Iași primise în repetate rânduri semnalări de inscripții. Astfel, la 15 septembrie 1880, Mitropolia Moldovei „ruga” să se numească o comisie formată din persoane competente, care să descifreze și să explice... inscripțiile „găsite” cu ocazia scoaterii temeliei bisericii Sfânta Vineri”¹⁴. Peste vreo două săptămâni, adică la 2 octombrie, se punea problema destinării de fonduri pentru executarea acestei lucrări, întrucât, așa cum preciza întîmpinarea dr. Atanasie Fătu către primărie, „examinarea pietrelor... reclamă un studiu serios din partea specialiștilor care trebuie să fie plătiți”¹⁵. Intervenții similare apar, mai ales, în anul 1883. Consiliul comunal însărcinase pentru studiul obiectelor găsite la Biserica Sfânta Vineri un comitet din patru persoane („Consilierul Verussi, ajutat de Burada, Caraiani, Caracicoveanu”) ¹⁶. La 29 septembrie, primarul Leon Negruzzi se îngrijea de găsirea „unui loc cuviincios” inscripțiilor amintite ¹⁷. Încă de la 25 februarie 1883 se propunea de către același consilier, P. Verussi, ca „jețul domnesc să se trimeată la muzeu, căci ar sta mai bine acolo” ¹⁸.

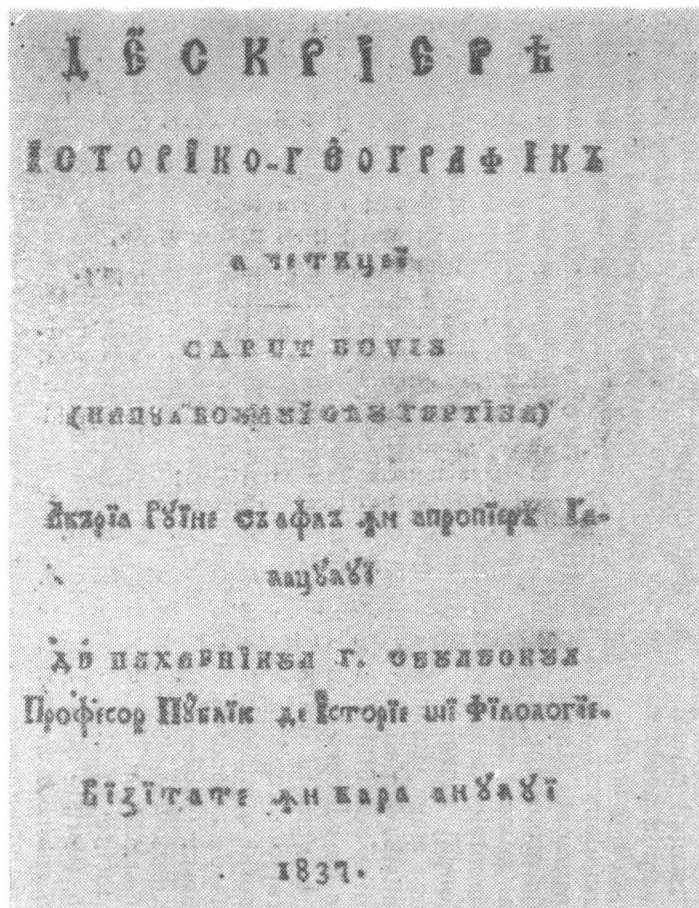
Numeroase date din epocă semnalează prezența unor obiecte de interes muzeistic. Inginerul V. Halaceanu cerea primăriei, pentru Muzeul Național al Moldovei, „careta cea veche a Roznovăneștilor” ¹⁹.

Am citat documentele de mai sus pentru dubla lor semnificație: mai întîi, ele dovedesc creșterea răspunderii față de urmele culturii materiale; în al doilea rînd, se observă că, lăsate în seama oficialităților locale, inițiativele muzeistice nu erau finalizate decît cu dificultăți și după lungi tergiversări. Este un simptom că problema a devenit deosebit de presantă și că era nevoie de un statut unic de dirijare și patronare a documentelor descoperite. Cu alte cuvinte, devenea iminentă necesitatea unei legiferări în acest sens, care nu întîrzie să apară.

În România, cea dintîi măsură privind ocrotirea monumentelor istorice a fost luată pe cale de regulament, la 7 aprilie 1874, cînd se instituie și o comisie, arhitecto-arheologică, sub numele de „Comisiune a monumentelor publice”. Dar, fără consacrarea legală, comisia nu a dat rezultatele dorite. La 30 aprilie 1892, Adunarea Deputaților ia în dezbateră *Proiectul de lege pentru descoperirea monumentelor și obiectelor antice*. În ședința din 4 iunie 1892, după prezentarea expunerii de motive, Proiectul este înaintat spre aprobare Adunării Deputaților, fiind votat în unanimitate. Concepută în spiritul legilor din Franța și Italia, privind monumentele antice, fiind consecința unor proiecte precedente făcute chiar în România, dar care nu au fost sancționate și nici puse în vigoare și, „avîndu-se în vedere că avuția noastră monumentală nu este încă bine cunoscută nici ca valoare în sine, nici starea ei”, această Lege, pusă în aplicare la 17 noiembrie 1892,

„Spicuitorul moldo-român” (foaie de titlu).

G. Săulescu, **Descrierea istorico-geografică a cetății Caput Bovis** (foaie de titlu)

avea „scopul numai de a clasa monumentele, de a le ocroti și de a supraveghea acele cari se vor restaura”²⁰. Articolul 8 al *Legii pentru descoperirea monumentelor și obiectelor antice* prevedea și elaborarea unui regulament special, care va determina modul ei de aplicare. Cea mai însemnată stipulare o constituie articolul 1 al Legii, care hotărăște ca unic proprietar al antichităților descoperite fondul național, în afara căruia „nimeni nu este în drept a face săpături pentru descoperirea monumentelor sau obiectelor antice”²¹.

Fondul muzeistic, obținând un regim juridic corespunzător, se impunea acum studierea lui riguroasă. Era, prin urmare, nevoie de buni specialiști, dublați de o înaltă concepție, care să dea o ținută strict științifică activității pînă atunci empirice și spontane și să facă din ele mijloc de educare a tinerilor generații. Un asemenea rol îl putea îndeplini, în condiții optime, numai Universitatea — cel mai autorizat for cultural din capitala Moldovei. Din fericire s-a aflat atunci în corpul profesoral o minte luminată și un spirit ardent, care să-și ia în seamă sarcina de a racorda aceste îndrumări la trebuințele educației. Teohari Antonescu (1867—1910), istoric și arheolog, era chemat să înfăptuiască acest deziderat, grație unei temeinice pregătiri în epigrafia greacă și romană. Elev al lui Alexandru Odobescu și Gr. Tocilescu și, prin studiile făcute în străinătate, al lui Furtwängler (München.), sau Collignon (Paris), după un valoros doctorat susținut cu o teză despre *Cultul cabirilor în Dacia* (1889) inimosul istoric obține în 1894 o Conferință de arheologie și antichități la Universitate. Se face cunoscut prin lucrări asupra *Monumentului de la Adamclisi* (1905), a *Cetății Sarmisegetusa...* (1906) și a *Columnii Traiane, studiată din punct de vedere arheologic, geografic și artistic* (1910). Cu aplicație directă asupra muzeologiei, este volumul *Lumi uitate sau Studii literare și arheologice*, apărute încă din 1901²².

Lucrările cărturarului ieșean au fost mult apreciate de Titu Maiorescu, care într-un portret-miniatură îl caracterizează ca „un amabil vizitor”²³.

În continuarea firească a vocației sale de descoperitor al vechilor valcri culturale, eminentul profesor luptă în cadrul Universității pentru obținerea de fonduri în vederea alcătuirii unui muzeu etnografic și istoric al Universității. Demnă de interes este argumentația sa, densă în idei convingătoare; între acestea, Teohari Antonescu se arată pătruns de cerința integrării istoriei naționale în circuitul universal. El pune pe același plan de însemnatate creația artistică egipteană, caldeeană și romană cu produsele civilizației materiale a strămoșilor noștri băștinași. În această latură a formației sale, el aduce un punct de vedere *comparatist*, foarte merituos pentru acea vreme. „Espunerea aceasta — motiva învățatul român — nu se poate face decît numai prezentînd în copii cît mai exacte statuele și sculpturile (sic!) remase; numai în acest chip se poate vedea și pricepe diferitele nuanțe de stil, de la

popor la popor și mai cu seamă de la școală la școală. Orice altă înfățișare este imperfectă și prin urmare lipsită de caracterul său științific" (s.n.) Se mai punea în evidență și virtutea stimulatoare — în planul educației — a plăsmuirilor vechimii: „Frumusețea statuelor remase de la popoarele cari au precedat în timp civilizațiunea noastră modernă, mai cu seamă frumusețea neîntrecută a sculpturii helene, ar putea, dacă nu să ațite germenii de talente artistice ale tineretului nostru, în orice cas să deștepte gustul mai delicat pentru niște manifestări intelectuale“.

Îndemnul la acțiune era găsit în exemplele unor ilustre universități din Europa unde „există câte un asemenea muzeu de glicică, câte o colecție alcătuită în parte de copii și de multe ori în originale“. Încrăcător în menirea culturală și în forțele intelectuale ale orașului său, istoricul patriot socotea inadmisibil ca „tocmai această poreclită capitală intelectuală a Țării să fie lipsită de un asemenea instrument de cultură, cînd Universitatea din București posedă deja o colecție de ȝipsuri“. Ca să nu se creadă că se limitează la un cadru prea îngust, local, profesorul ieșean atrăgea atenția că achizițiile muzeului preconizat de el ar fi de folos general, „întrînsul s-ar da un așil produselor noastre naționale moderne“. Totul trebuie să se facă grabnic, deoarece prin uzura timpului ar putea dispărea dovezi însemnate ale forței creatoare a poporului nostru. „... sînt atîtea produse născute din nevoile neamului nostru... cari dispar cu vremea, înlăturate de influența aprigă a mărfurilor din apus și din cari s-ar putea forma o icoană instructivă de formele vieții noastre din trecut și din present“. Pe lîngă caracterul pur informativ, rămășițele trecutului, pot ajuta la educația estetică și la întregirea imaginii noastre asupra trăsăturilor fundamentale ale națiunii. Pe aceste temeuri, Teohari Antonescu își justifică o cerere de fonduri bănești care ar fi mijlocit așezarea Universității între instituțiile „de neprețuită importanță națională“²⁴.

Stăruitorul profesor va reveni adesea în sprijinul doleanțelor sale, așa cum ne încredințează alte cereri aflate în dosarele cercetate de noi. În pas cu progresul științei, el documenta nevoia unor aparate fotografice și de proiecție. Deși nedată, cererea pe care o avem în vedere este, probabil, ulterioară memoriului citat mai sus, întrucît ea nu solicită aprobarea înființării, ci numai dotarea muzeului²⁵.

La fel de zeloși s-au arătat și urmașii la catedră ai autorului *Lumilor uitate*, ca Octav Erbiceanu și O. Tafrali. Acesta din urmă, specializat mai ales în istoria artelor, nu lasă însă în voia soartei mișcarea muzeistică începută la Iași. Astfel, satisfacția de a vedea căpătînd realitate Muzeul de Antichități o va împărtăși O. Tafrali în 1913. Sporirea colecțiilor trebuie pusă tot pe seama dr. de la Sorbona, care le îmbogățește mai substanțial în 1927²⁶.

Paralel cu strădaniile depuse de Universitate, Iașii își dispută și mîndria de a găzdui un Muzeu Național Etnografic al Moldovei, susți-

ARCHÉOLOGIE.

ΑΡΧΕΟΛΟΓΙΕ.

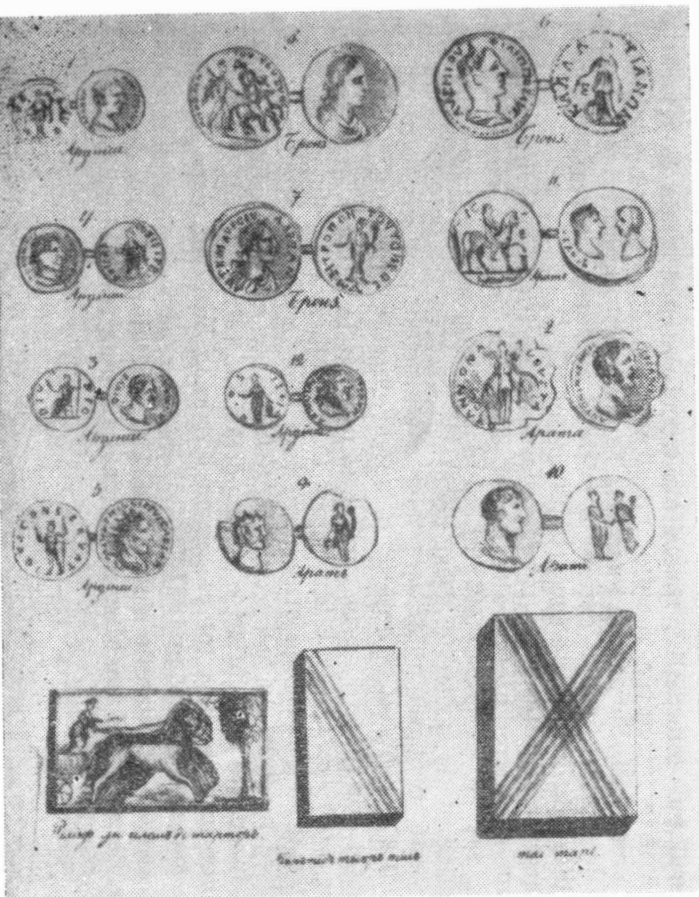
Les empires disparaissent, les villes et leurs ruines cèdent à l'action du lent; et comme la nature a ses crises et l'homme ses passions, tout germe bientôt bouleversé et les traces même des monumens ne tarderaient pas à disparaître si la terre ne prenait soin de conserver à la postérité quelques anciens souvenirs qu'elle cache soigneusement dans son sein.

Dans la vaste étendue de la Dacie l'art ne découvre aujourd'hui presque aucun monument de ses anciens vainqueurs, et moins encore de ses premiers rois. Cependant l'histoire nomme une foule de villes et de monumens dont ce pays était jadis parsemé. La cause doit en être attribuée aux archéologues qui aiment mieux aller faire des recherches au Mexique ou sur les bords du Gange, que d'étudier dans leur proximité les objets qui éclaircissent l'histoire encore assez incomplète des peuples.

Mais ce que l'homme délaisse de rechercher, le hasard semble le lui offrir, et depuis que les Principautés jouissent de leurs droits, plusieurs objets ont surgi du sein de la terre.

[illegible][illegible]

Дар не кинд омиа негржење ачаств
черкаре, се наре аь соарта аї тикредин-
габ-ах-рат-а-ї, (tulimnare) ми де кинд,
се афл Прингипатіае нлтр хьрхлпре-
дритропор, маї нлзте оронте антве аї
расьрл дн снлх нлмнлхлв лор.

Monede romane imperiale, relief în marmură și cărămizi provenind din centrul militar roman de la Barboși (gravură, din G. Săulescu, în **Descrierea istorico-gheografică a cetății Caput Bovis**)

nut îndeaproape de A. D. Xenopol. Marele istoric se îngrijise în amănunt de trebuințele muzeului, perseverind pentru înzestrarea lui cu un fond de documente rare. Pe lângă colecțiile de mostre materiale, această instituție trebuia — în vederile lui A. D. Xenopol — să dispună de instrumentarul științific și de un corp de studii, care să permită interpretarea și încadrarea în epocă a colecțiilor. Numai de la Epitropia Sf. Spiridon el ceruse un număr de 30 de titluri care formară, în parte, conținutul culegerii de documente a lui Ghibănescu. Cu tot prestigiul și cu toată insistența sa, savantul român a întâmpinat rezistența funcționarilor mărginiți ai Epitropiei, care, momentan, n-au aprobat donațiunea²⁷.

Totodată, la 13 mai 1912, autorul *Istoriei românilor* cerea Universității pentru același Muzeu Național Etnografic al Moldovei „obiectele arheologice și cele provenite din săpăturile de la Cucuteni”. Anticipându-se un refuz, se cerea măcar „a ni le da în mod provizoriu”, fiindcă se pregătea o expoziție festivă cu prilejul dezvelirii statuii lui Cuza²⁸.

Pretutindeni în țară se deschideau șantiere arheologice și Moldova era unul dintre centrele bogate în vechi așezări. Săpăturile se făceau uneori cu specialiști străini, care puteau să păstreze exclusivitatea observațiilor; de asemenea, alteori, entuziaști lipsiți de pregătire ajungeau în posesia unor relicve valoroase, fără a le comunica forurilor științifice în drept. Aceste cauze au dus la promulgarea *Legii pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice* (publicată în „Monitorul oficial”, numărul 21, din 28 aprilie 1913) care, conform articolului 15, abrogă vechea lege din 1892.

Legea reglementa modul de supraveghere, de inventariere, de studiere și de conservarea descoperirilor în muzee regionale. Potrivit acestei legi, se instituie o comisie care, pe lângă cele arătate mai sus, avea și misiunea de a culege „material pentru un *Corpus inscriptionum slavo-romanicorum*, ideea întrevăzută de N. Bălcescu, în 1845, reluată, în 1861, de „Astra” și apoi de „Academia Română” și, „să răspîndească în public simțul și priceperea pentru valoarea istorică și artistică a vechilor monumente”²⁹.

Ca urmare a repetatelor acțiuni oficiale de preluare a tradiției într-un spirit patriotic, se vedește, în anii următori, o creștere a dorinței diverselor categorii de cetățeni de a sprijini activitatea muzeistică din țară. Spre a reînvia exemplul eroic al ostașilor noștri, se pun bazele unui muzeu al Regimentului „Ștefan cel Mare” din Iași. Comandantul său intervenise, în 1920, pe lângă Primăria comunei pentru ajutorul de rigoare necesar înființării unui muzeu de istorie. Impresionează frumoasele cuvinte care motivează cererea postulantului: „să retrăiască în ochii ofițerilor și soldaților evenimentele cele mai vii din timpul campaniilor; sfinta recunoștință pentru cei ce s-au sacrificat...”³⁰.

Pornită din dorința de a satisface niște gusturi cărțurășești și din elan patriotic, acțiunea de grupare a fondurilor documentare a căpătat la Iași o remarcabilă amploare, devenind, cu timpul, o formă de educație națională. Așezarea ei pe o temelie proprie și organizată, începută în 1834, se continuă prin creșterea rețelei de instituții muzeistice și prin specializarea acestora după teme și natura materialelor și obiectelor conservate. Figuri ilustre de cărțurari au dat mișcării muzeistice moldovene validitatea științifică și orientare patriotică.

Contribuțiile de față, firește incomplete, și-au propus să împlinească golurile de informații existente încă în istoria muzeisticii. Totodată, au ținut să dea o imagine mai vie asupra drumului ascendent al muzeologiei ieșene, culminând cu integrarea acesteia într-un circuit de preocupări și idei de interes național. Numele unor savanți ca A. D. Xenopol, Teohari Antonescu sau O. Tafrali ar fi, numai ele, de ajuns a proba seriozitatea preocupărilor de această natură în orașul nostru.

NOTE

- ¹ M. Costin, *Opere*, ed. Panaitescu, Buc., 1958, p. 267.
- ² N. Costin, *Letopiseșul Țării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601*, ed. Ioan St. Petre, Buc., 1942, p. 134 și 137.
- ³ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, tradusă de Gh. Adamescu, Buc. (f.n.), p. 14.
- ⁴ Idem, *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, ed. Gr. Tocilescu, Buc., 1901, p. 161—162.
- ⁵ *Inscripțiile medievale ale României* (Orașul București), vol. I, ed. Acad. R. S. România, Buc., 1965 (vezi Alexandru Elian, *Introducere*, p. 16—17).
- ⁶ N. A. Bogdan, *Orașul Iași*, ed. a II-a, Iași, 1914, p. 270.
- ⁷ Idem; pentru Gherghina-Barboși, vezi și N. Gostar, *Săpăturile și sondajele de la Șendreni-Barboși în „Materiale și cercetări arheologice”, vol. VIII, 1962, p. 505—511; idem Cetăți dacice din Moldova*, Buc., 1969, p. 29—35.
- ⁸ G. Săulescu, *Descrierea istorico-geografică a cetății Capul Bovis (Capul Boului sau Ghertina)*, Iași, 1837, pp. 8, 9.
- ⁹ *Ibidem*, p. 9.
- ¹⁰ M. Kogălniceanu, în „România literară” nr. 4/1855.
- ¹¹ N. Iorga, *Monumentele istorice în vechea noastră literatură*, în „Buletinul comisiei monumentelor istorice”, anul XXVI, iulie-septembrie 1933, fasc. 77, p. 101.
- ¹² G. Săulescu, *op. cit.*
- ¹³ Gh. Asachi, *Archeologie*, în „Spicuitorul moldo-român”, Iași, 1841, p. 44—51.
- ¹⁴ N. Iorga, *op. cit.*, p. 101—108.
- ¹⁵ Arh. St. Iași, Fond Primăria Iași, dos 141/1880, p. 279.
- ¹⁶ *Ibidem*, f. 228.
- ¹⁷ Idem, dos. 238/1883, f. 55.
- ¹⁸ *Ibidem*, f. 165 v.
- ¹⁹ Arh. St. Iași, Fond Primăria Iași, dos. 238/1883, f. 55.
- ²⁰ Idem, dos. 213/1912, f. 1.
- ²¹ *Dezbaterile Adunării Deputaților, ședința din 4 iunie 1892*, p. 910—913.
- ²² C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. al II-lea, Buc., 1905, p. 581—583.
- ²³ *Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași, (1860—1960)*, vol. al

Buc. 1960, p. 204.

- Titu Maiorescu, Scrisoare către N. Basilescu (inedită), din 18/31 dec. 1902, în *Documente Muzeului de Istorie a Moldovei Iași*; idem, *Critice*, Buc., 1966, p. 411.
- Arh. St. Iași, Fond Fac. de litere și filozofie, dos. 892/1897, f. 41, 41 v, 51.
- Idem, dos. 966/1905, f. 156.
- *Contribuții la istoria dezvoltării Universității Iași*, pp. 204—205.
- Arh. St. Iași, Fond Epitropia generală Sf. Spiridon, dos. 738/1902, 1926, f. 103.
- Arh. Stat. Iași, Fond Fac. de litere și filozofie, dos. 913/1912, f. 144 bis.
- C. Hamangiu, *Codul general al României*, vol. al VIII-lea, 1913—1919, Buc., 1973; vezi și „Monitorul oficial”, nr. 21, din 28 aprilie 1913.
- Arh. Stat. Iași, Fond Primăria Iași, dos. 293/1920, f. 1.

BREF APERÇU SUR L'HISTOIRE DES MUSÉES DE JASSY

Résumé

Le présent travail met en évidence les initiatives de quelques illustres érudits moldaves (Iacob Cihac, M. Zotta, Gh. Asachi, G. Săulescu, Theohari Antonescu, A. D. Xenopol, O. Tafrali et autres) dans le but de grouper les vestiges historiques et de fonder des institutions destinées à conserver et à étudier l'histoire nationale. Les documents des Archives d'Etat de Jassy et des études spéciales consultées attestent de telles préoccupations dès le XVII-e siècle et avec le temps on assiste même à la fondation des musées. En 1834 on fonde à Jassy le Musée d'Histoire Naturelle, à partir de quel s'est développée plus tard une section de numismatique et d'archéologie. Ce fut le point de départ pour les musées à profil historique, ethnographique et les musées d'art qui se trouvent aujourd'hui dans la vieille capitale de la Moldavie.

A la fin du XIX-e siècle et au commencement du XX-e siècle des lois ont été édictées, pour organiser la découverte, l'étude et la conservation des monuments et des objets antiques. De cette façon, l'action pour dépister et réunir dans le patrimoine public tout ce qui pourrait refléter la vie culturelle et matérielle de notre pays connaît un nouvel essor; en même temps, on met les bases pour de nouvelles institutions muséologiques à Jassy, par exemple le Musée d'Antiquités (1913), le Musée du Régiment „Etienne le Grand” (1920) etc.

